bestuurszaken

afdeling **Proces- en Informatiebeleid**

VIAA en Digitaal Archief Vlaanderen

Structurele samenwerking

Vlaamse overheid

Inhoudsopgave

1 Managementsamenvatting.....3

2 Een gemeenschappelijk dienstenmodel.....4

2.1 Motivering.....4

2.2 Functionaliteiten van het gemeenschappelijke aanbod.....5

3 Uitbouw van een klantgericht aanbod.....6

3.1 Potentiële klanten.....6

3.2 Partners.....7

4 Plan van aanpak.....7

4.1 Voorbereiding van de operationalisering.....7

4.2 Organisatorische vormgeving.....8

1 Managementsamenvatting

Verschillende maatschappelijke sectoren – overheden, wetenschappelijk onderzoek, cultureel erfgoed, media en andere – worden geconfronteerd met de nood aan het duurzaam toegankelijk houden van digitale informatie. Die nood is – tot op het functionele niveau – deels generiek. Het ontwikkelen van een gemeenschappelijke, sectoroverschrijdende oplossing is, zoals blijkt naar buitenlands voorbeeld, veruit de meest kostenefficiënte aanpak.

Het VIAA heeft als missie om het digitale erfgoed van Vlaanderen te bewaren en te ontsluiten. Het heeft een grondige *business case* uitgewerkt voor 1) de digitalisering en 2) de archivering, terbeschikkingstelling en valorisering van audiovisuele informatie. Om kostenefficiënt te zijn, moet het dienstenaanbod van het VIAA verruimd worden met andere *business cases*, afkomstig uit de vermelde sectoren. Dat betekent dat de infrastructuur en de systemen die door het VIAA ontwikkeld zullen worden, ook bruikbaar moeten zijn voor die andere *cases*. Aangezien het een deels generieke nood is, is een gemeenschappelijk aanbod noodzakelijk. Het VIAA moet een gemeenschappelijk dienstencentrum worden.

Digitaal Archief Vlaanderen is een gezamenlijk voorstel van 4 organisaties om een gemeenschappelijk aanbod te ontwikkelen samen met het VIAA. Drie van deze organisaties – FelixArchief Antwerpen, KU Leuven/LIAS en het Vlaams Parlement – beschikken over een werkend digitaal archiveringssysteem. Samen met het Departement Bestuurszaken van de Vlaamse overheid engageren ze zich om te onderzoeken op welke wijze de eigen infrastructuur kan worden opgeschaald en in een gemeenschappelijk dienstenmodel kan worden ingebracht.

Digitaal Archief Vlaanderen heeft de ambitie om binnen een beperkt tijdsbestek een operationaliseerbaar en door de sector van de bestuurlijke archieven breed gedragen bedrijfsplan voor een gemeenschappelijk dienstencentrum, complementair aan het VIAA, aan te bieden. Eén jaar na de goedkeuring van de Vlaamse Regering leveren we dit op.

Digitaal Archief Vlaanderen zal dus de *business case* maken voor de bestuurlijke archieven. Het wil een gemeenschappelijk aanbod ontwikkelen voor de duurzame archivering van digitale informatie, dat complementair is met de momenteel beoogde doelen van het VIAA. Bepaalde diensten worden echter om kostenefficiënte redenen niet gemeenschappelijk aangeboden, omdat zij te zeer gebonden zijn aan de organisatiespecifieke bedrijfsvoering van de klanten. Digitalisering van analoog archief is hier een voorbeeld van. Digitaal Archief Vlaanderen ziet dit als de verantwoordelijkheid van de klant voor wat de bestuurlijke archieven betreft.

Het VIAA kan parallel een doorstart realiseren en de eigen *case* in de praktijk brengen, inclusief digitalisering van audiovisueel archief. Cruciaal is echter dat de ontwikkeling van de VIAA-infrastructuur gezamenlijk wordt aangestuurd. De partners van Digitaal Archief Vlaanderen willen de mogelijkheid onderzoeken om hun bestaande functionele componenten (en dus hun gedane investeringen) onder te brengen in het gemeenschappelijke aanbod; in ruil daarvoor vragen zij – evenredig met hun inbreng en met de omvang van de sector van bestuurlijke archieven – de structurele mogelijkheid om mee te sturen, niet alleen omdat de bestuurlijke archieven uiteraard ook over audiovisueel archief beschikken, maar vooral

omdat de ontwikkeling van een gemeenschappelijk aanbod ook gezamenlijk moet aangestuurd worden door de partners.

Tenslotte is het van belang om te vermelden dat de bestuurlijke archieven ook op een andere manier betrokken zijn in het VIAA. De bewaring van het analoge erfgoed van Vlaanderen valt buiten het bereik van het VIAA. Het op te richten Vlaams Archiefhuis wil deze taak opnemen. De architecturale vormgeving van het VIAA op de Waalse Krook houdt idealiter rekening met het Vlaams Archiefhuis, zodat bepaalde publieke functies kunnen worden gedeeld (*zie 4.2 Organisatorische vormgeving*).[1]

2 Een gemeenschappelijk dienstenmodel

2.1 Motivering

De reden waarom de bestuurlijke archieven kiezen voor een gemeenschappelijk dienstenmodel is dat dit kostenefficiënter is dan andere modellen, aangezien in dit geval schaalvoordelen maximaal benut worden. Onderzoek heeft uitgewezen dat andere modellen, zoals elke instelling een eigen digitaal archiveringssysteem laten ontwikkelen of het ontwikkelen van een gemeenschappelijke applicatie waarvan enkel de doorontwikkeling gemeenschappelijk wordt aangeboden, op een termijn van 10 jaar tijd respectievelijk 5 en 2,5 maal duurder zijn.[2]

De keuze voor het gemeenschappelijke dienstenmodel wordt versterkt door de doelstellingen van Vlaanderen in actie, waarin de doorbraak 'Slagkrachtige overheid' meer efficiëntie en effectiviteit binnen de Vlaamse overheid en over de bestuurslagen heen wil realiseren en waarin de doorbraak 'Innovatiecentrum Vlaanderen' complexe maatschappelijke uitdagingen via innovatief wetenschappelijk onderzoek wil aangaan.

Bovendien sluit het aan bij de doelstelling van de Vlaamse overheid om haar huidige gemeenschappelijke ICT-aanbod open te stellen voor de lokale besturen, zoals geformuleerd in de Beleidsnota van de Vlaamse minister van Bestuurszaken.[3]

Het dient ook de doelstelling van de toekomstige DAB Informatie Vlaanderen, die een overkoepelend informatiebeleid en interbestuurlijk gegevensverkeer voor Vlaamse bestuursinstanties wil realiseren.[4]

Tenslotte helpt het mee de doelstellingen realiseren van het Platform Digitale Duurzaamheid, een samenwerkingsverband waarin een groeiend aantal instellingen, van lokale besturen en universiteiten tot culturele archieven en musea, de noodzaak van brede samenwerking bepleiten om de nodige infrastructuur en diensten te realiseren voor de duurzame bewaring van digitaal cultureel erfgoed.

---

[1] *Beleidsnota Bestuurszaken 2009-2014*, Vlaams Parlement, Stuk 184 (2009-2010) - Nr. 1, blz. 44-45.
[2] *Rapport e-Depot. Duurzame digitale toegang tot informatie*, ArchiefCoalitie Digitale Duurzaamheid, 2010. Zie http://www.nationaalarchief.nl/informatiebeheer-archiefvorming/digitaal-archiefmateriaal/opslagmedia/e-depot/gemeenschap
[3] *Beleidsnota Bestuurszaken (zie noot 1)*, blz. 8.
[4] Nota aan de Vlaamse Regering over de DAB Informatie Vlaanderen, Vlaamse Regering, 22 juli 2011, DOC 0849BIS.

2.2 Functionaliteiten van het gemeenschappelijke aanbod

In dit gemeenschappelijk dienstenmodel worden componenten en diensten ontwikkeld, waarvan de klanten kunnen afnemen. De producten zijn gebaseerd op de functionaliteiten voor digitale archiveringssystemen, vastgelegd in de internationale norm ISO-14721. Niet alle functionaliteiten van deze norm worden echter in het gemeenschappelijke aanbod opgenomen; sommige zijn te zeer aan de organisatiespecifieke context gebonden dat het niet kostenefficiënt is om ze gemeenschappelijk aan te bieden:

Componenten	Gemeenschappelijk
opnemen van digitale informatie	ja
duurzaam bewaren	ja
toegankelijk houden	ja
beschikbaar stellen	ja
toekennen en beheren van metadata	nee
op termijn vernietigen	nee
zoeken en vinden (digitale leeszaal)	nee

De meeste diensten worden gemeenschappelijk ontwikkeld. Net als het geval is voor de compontenten is het echter niet voor alle diensten kostenefficiënt om ze gemeenschappelijk aan te bieden:

Diensten	Aard	Gemeenschappelijk
technisch beheer	organisatorisch	ja
applicatiebeheer	organisatorisch	ja
functioneel beheer	organisatorisch	nee
opleiding	organisatorisch	ja
hardware	infrastructureel	ja
netwerkvoorzieningen	infrastructureel	ja
software	infrastructureel	ja
kennis en onderzoek	infrastructureel	ja

De klanten blijven dus verantwoordelijk voor bepaalde aspecten van het duurzaam toegankelijk houden van digitale informatie, zoals het metadateren (het beschrijven van de informatie om ze begrijpelijk en terugvindbaar te maken), het inrichten van een digitale leeszaal en het digitaliseren van analoge informatie.

Voor zover deze niet-gemeenschappelijke componenten in de huidige scope van het VIAA zitten, kunnen ze niet uitgebreid worden naar de *case* van Digitaal Archief Vlaanderen.

Digitaal Archief Vlaanderen zal geen diensten aanbieden om analoge archieven van klanten te digitaliseren.

De klanten worden niet ontslagen van hun verantwoordelijkheid inzake archiefzorg.[5] Door diensten af te nemen van het consortium, kan men echter wel bepaalde aspecten van het archiefbeheer uitbesteden, net zoals men voor andere aspecten (zoals het delen van gebouweninfrastructuur of personeel) kan beslissen om samen te werken of om een gemeenschappelijk aanbod te ontwikkelen.

De producten zijn integreerbaar met bestaande informatiesystemen, zodat de digitale archivering transparant is voor de klant. Daarom zullen koppelvlakken moeten ontwikkeld worden o.b.v. de in kaart te brengen behoeftes (*zie 4.1*).

3 Uitbouw van een klantgericht aanbod

3.1 Potentiële klanten

In principe kan elke organisatie die nood heeft aan het duurzaam toegankelijk houden van digitale informatie diensten en producten afnemen. Momenteel zijn potentiële klanten:

- de 3400 zorgdragers (openbare instellingen) van het Archiefdecreet
- het Vlaams Archiefhuis
- het Vlaams Parlement
- erfgoedinstellingen

De potentiële afnemers van deze diensten zijn verspreid over verschillende sectoren, waar organisaties nood hebben aan de duurzame toegankelijkheid van digitale informatie.

Zorgdragers hebben vanuit hun overheidswerking en hun verantwoordingsplicht nood aan het duurzaam toegankelijk houden van overheidsinformatie, om de eigen bedrijfsvoering te ondersteunen, om hergebruik ervan mogelijk te maken en om raadpleging door andere overheden, burgers, het middenveld, bedrijven en onderzoekers te faciliteren.

Erfgoedinstellingen verwerven digitale archiefdocumenten en digitaliseren hun analoge collecties en willen deze digitale informatie valoriseren en voor volgende generaties toegankelijk houden.

Mediaorganisaties beschikken in toenemende mate over digitale informatie die evenzeer duurzaam toegankelijk moet worden gehouden om bijvoorbeeld hergebruik toe te laten.

Op langere termijn is het zinvol om ook andere sectoren te betrekken. Onderzoeksinstellingen hebben nood aan het duurzaam toegankelijk houden van onderzoeksdata om bijvoorbeeld langetermijnonderzoek mogelijk te maken en om het onderzoek te staven en te legitimeren in de toekomst. Ziekenhuizen en andere zorginstellingen werken met digitale bedrijfsprocessen waarbij grote hoeveelheden complexe informatie gedurende lange tijd toegankelijk moet blijven.

[5] Voortvloeiend uit het Archiefdecreet, het Openbaarheidsdecreet of de algemene praktijken inzake goed bestuurlijk beheer en maatschappelijke verantwoordelijkheid over het culturele patrimonium.

3.2 Partners

De problematiek van duurzame toegankelijkheid van digitale informatie bestaat binnen verschillende sectoren van de maatschappij. De oplossing is dan ook in essentie gemeenschappelijk, zij het niet volledig. Digitaal Archief Vlaanderen wil samen met VIAA dit gemeenschappelijke aanbod uitbouwen.

Expertise wordt voorzien door de vier partners van Digitaal Archief Vlaanderen, samen met:

- het expertisecentrum voor digitale archivering eDAVID
- het Europese kennisdelingsnetwerk APARSEN[6]
- de Vlaamse ICT-organisatie V-ICT-OR

Vanuit de doelstelling om digitale archivering gemeenschappelijk aan te bieden, bouwt het project uiteraard maximaal voort op bestaande expertise en instrumenten, zoals in eerste instantie het VIAA, maar ook PACKED, HOPE en andere.

4 Plan van aanpak

4.1 Voorbereiding van de operationalisering

Digitaal Archief Vlaanderen heeft de ambitie om binnen een beperkt tijdsbestek een operationaliseerbaar en door de sector breed gedragen bedrijfsplan voor een gemeenschappelijk dienstencentrum, complementair aan het VIAA, aan te bieden. Eén jaar na de goedkeuring van de Vlaamse Regering leveren we dit op.

In de eerste fase zullen we de functionele blauwdrukken van de bestaande digitale archiveringssystemen bij de partners samenleggen. Vervolgens maken we een gapanalyse om lacunes te detecteren, zowel ten aanzien van de systemen bij de partners van Digitaal Archief Vlaanderen als bij het VIAA. De gapanalyse toetsen we vervolgens af met de 3400 zorgdragers, op het vlak van klantsturing, koppelvlakken en functionaliteiten.

In de tweede fase moet op basis van de resultaten van de eerste fase een *business case* worden uitgewerkt waarin de volgende vragen worden beantwoord:

- welke reeds bestaande diensten en voorzieningen bij de partners kunnen opgenomen worden in het gemeenschappelijke dienstenmodel?
- op welke wijze kunnen de niet-bestaande diensten en voorzieningen ontwikkeld worden samen met het VIAA?
- welke organisatorische en financiële impact heeft dit op de partners die reeds beschikken over een digitaal archiveringssysteem?
- op welke wijze kan dit gemeenschappelijk dienstenmodel juridisch, organisatorisch en beheersmatig ingericht worden op stapsgewijze manier, samen met het VIAA?
- volgens welk financieel model kan dit dienstencentrum ingericht worden?

De *business case* wordt getoetst aan minstens 3 criteria:

- de kwaliteit van de oplossing

[6] Gesubsidieerd door het Seventh Framework Programme van de Europese Commissie.

- de praktische haalbaarheid
- kostenefficiëntie

De *business case* zal ook een benchmarking bevatten met buitenlandse voorbeelden met het oog op eventuele samenwerking op lange termijn waarbij diensten en voorzieningen gezamenlijk ontwikkeld en geëxploiteerd kunnen worden. Dit weerspiegelt het beleid dat door de DG CONNECT (tot 1 juli 2012 DG Information Society and Media) van de Europese Commissie gestimuleerd wordt.[7]De *business case* verduidelijkt ook op welke wijze met auteursrechtelijke bescherming van digitaal archief kan worden omgegaan.

Op basis van de gevalideerde *business case* en de gapanalyse kan vervolgens het inmiddels opgestarte aanbod van het VIAA via functionele en technische analyse doorontwikkeld worden tot een volwaardig gemeenschappelijke dienstenaanbod, in de schoot van de samenwerkingsvorm die het VIAA en Digitaal Archief Vlaanderen omvat.

Deze acties starten we op meteen na de goedkeuring van de Vlaamse Regering van het door de Vlaamse minister van Media gevraagde vernieuwde actieplan, voor zover dit de door Digitaal Archief Vlaanderen aangeboden en gevraagde engagementen bevat.

Actie	Start	Tijd	Trekker
Uitvoeren van een pilootproject en gapanalyse	Na goedkeuring VR	6 maand	Digitaal Archief Vlaanderen
Uitwerken van een business case	Na goedkeuring VR + 6 maand	6 maand	Digitaal Archief Vlaanderen

4.2 Organisatorische vormgeving

Net zoals het VIAA zal het Digitaal Archief Vlaanderen een duidelijke juridische en organisatorische omkadering vergen. Uit de *business case* zal blijken wat de beste organisatiestructuur is om het door VIAA en Digitaal Archief Vlaanderen gezamenlijk aangestuurde dienstencentrum vorm te geven.

Zeer relevant is de nakende oprichting van de DAB Informatie Vlaanderen, een entiteit van de Vlaamse overheid, die de voorbereiding en de uitvoering van het informatie- en ICT-beleid voor de Vlaamse overheid en het interbestuurlijke gegevensverkeer in Vlaanderen zal vormgeven. De mogelijkheid bestaat om samen te werken met het gemeenschappelijke ICT-aanbod dat door die organisatie zal worden aangeboden aan de Vlaamse overheid en deels aan de lokale besturen en het Vlaams Parlement.

Tenslotte is het zinvol om, van zodra de architecturale vormgeving van het VIAA wordt gestart, het project Vlaams Archiefhuis van het Departement Bestuurszaken mee te nemen. Dit project wil een organisatie voorbereiden en oprichten die het statische archief (analoog en digitaal) van de Vlaamse overheid bewaart, duurzaam toegankelijk houdt en valoriseert. De architecturale behoefteanalyse hiervan is afgerond. Bij de inbedding op de Waalse Krook kunnen enkele publieksfuncties gemeenschappelijk ingericht worden i.s.m. het VIAA, zoals de kantoren, de onthaalbalie en de expositieruimten

[7] Zie bijvoorbeeld http://www.csc.fi/english/pages/apa2010/

De architectuurstudie voor het VIAA voorziet verschillende expositie- en tentoonstellingsruimten in het Wintercircus. Het spreekt voor zich dat evenementen of tentoonstellingen georganiseerd door het Vlaams Archiefhuis daar ook gebruik van kunnen maken. Dit geeft bovendien mogelijkheden voor een geïntegreerde benadering, wat het VIAA ook nastreeft. Er is geen raadpleegruimte of digitale leeszaal opgenomen in de architectuurstudie, zoals gebruikelijk in een archiefinstelling. Wel zijn er verschillende ruimten gedefinieerd die hiervoor kunnen worden gebruikt, mits herbestemming, zoals de ‘vitrine + onthaal publiek’ en de ‘*creative labs*’.